

UDK 141.82; 316.323.7:316.32

Љубиша Митровић¹

Универзитет у Нишу

Филозофски факултет

МАРКSOBA MИCАО – ИЗМЕЂУ СТИГМАТИЗАЦИЈЕ И РЕАКТУАЛИЗАЦИЈЕ (МАРГИНАЛИЈЕ)

Резиме

Аутор проблематизује утицај кризе на реактуелизацију Марксове мисли у савремености. Најпре, се у раду указује на различите облике реду-кционизма, фалсификовања и злоупотребе Марксове теорије, а потом на ау-тентичну вредност Марксове теорије и метода у и истраживању друштвена, историје и човека.

У фокусу рада је истраживање: како актуелна криза реактуализује обнову Марксове мисли; те какав је њен значај за савремену науку и друштвену праксу.

Кључне речи: Маркс, аутентични принципи марксизма, ревизија, криза и реактуелизација Марксове мисли.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

„Време је да се схвати да криза може бити спасоносна шанса за свет, последња опомена пре катастрофе до које би довела анархична мондијализација“

(Жак Атали, „Криза, а после?“
„Хедоне, Београд, 2010, стр. 127)

„Марксова величанствена визија наставља да живи као утопија о еманципацији човека која израња на хоризонту историје“

(Жан Циглер, Промени Свет!
Зашто морамо да срушимо нехумани светски поредак“
(Лагуна, Београд, 2017, стр. 156)

Са имплозијом социјализма (1989) настала је у свету дефанзива левице и потискивање марксизма као теорије и идеологије. У тој антикомунистичкој хистерiji, са прљавом водом избачено је и оно што је истински научни новум у Марковој мисли. Настао је процес потискивања марксизма из наставних планова и програма образовања

¹ ljubisa.mitrovic@filfak.ni.ac.rs

и прогањања марксиста, док је један број службених марксиста преко ноћи конвертитски постао либералним демократима и пријатељима идеологије Поперовог „отвореног друштва“.

Актуелна криза неолибералног модела развоја (од 2008) довела је до ерозије и рушења мита о капитализму као безалтернативном систему. Данас је широм света све веће интересовање за Марксово дело, његове методе и резултате анализе капитализма, као и шта се од тога може користити за дијагнозу узрока савремене кризе, али и за трагање за путевима њеног превладавања. У последњих десет година широм света изнова се штампају Марксова дела (од раних радова, преко „Манифеста“ до „Капитала“), све је већи број ауторских студија о Марксу од стране водећих теоретичара у друштвеним наукама: И. Волерстина, Е. Морена, А. Халерове, З. Баумана... Такође, бројни аутори реактуелизују значај Марксове методе у анализи савремености – у распону од Томија Пикетија („Капитал за 21. век“), до Антонија Негрија и М. Харта („Империја“), или аутора са бившег југословенског простора (Михајла Марковића, Мирослава Печуљића, Загорке Голубовић, Зорана Видојевића, Адолфа Драгићевића, Тодора Куљића, Љ. Митровића...).

Овај вал интересовања за Маркса и марксизам рекло би се да је двоструко подстакнут. С једне стране, структурном кризом савременог капитализма, а с друге, кризом владајуће парадигме у савременој науци. Све је то изнова обновило потребу за реактуелизацијом Маркса и проблематизацијом места и улоге његовог дела у развоју савремене науке. Из тих се разлога и сами питамо шта је у Марковом делу преживело, а шта је и даље живо и мобилизаторско за долазеће генерације као актере друштвених промена?

САВРЕМЕНА КРИЗА И РЕАКТУЕЛИЗАЦИЈА МАРКСОВЕ МИСЛИ

Криза и противречности савременог капитализма као да изнова реактуелизују Маркову мисао и позивају научнике да трагају за новим одговорима на епохалне изазове. Мит о неолибералној парадигми развоја и безалтернативности капитализма као да је почео да се круни и руши. Мира више немају не само банкар-лихвари (центри финансијске моћи) и представници мегакапитала, капиталистичке владе и водеће институције (ММФ, Светска банка), већ и најшири слојеви друштва. Њих најтеже погађа криза, јер их са потпалубља Титаника, који тоне, гура у социјалну беду и на друштвено дно, депривирајући их и маргинализујући њихове шансе за преживљавање.

Таласи кризе, социјалног светског цунамија тек долазе. Њихова разорна моћ брине бројне класе и слојеве. Буди из дремежа и научнике, који су као представници средње класе, опијени неолибералним метасоцијалним фаталистичким дискурсом (Бурдије), спавали у својим кућицама од слоноваче, подалеко од социјалних проблема и беде најширих слојева.

Социјално незадовољство маса попут пожара шири се

светом из земље у земљу, са континета на континент. Манифестује се у различитим формама: од штрајкова до оштрих облика друштвених сукоба. Странке и друштвени покрети преиспитују своје програме и методе деловања, а владе стратегије управљања у условима кризе.

Асиметрична глобализација у савремености довела је до глобализације кризе и ризика и кризе неолибералног модела глобализације, која технолошки умрежава друштвени свет, али га социјално дроби, дели и антагонизује.²

Савремено светско друштво налази се на раскршћу. Криза којом је захваћено је дугог таласа и има структурни карактер. Њене последице су катаклизмичне по развој, квалитет живота и друштвени статус већине становништва, класа и народа. Њени узроци су везани за природу капиталистичког начина производње и неспособност владајућих класа и елита да уместо да логику профита и логику владања подреде интересу већине становништва, улажу све напоре да капитализам учине безалтернативним системом.

Иако савремена криза појавно лице показује као да се ради о финансијској кризи, суштински, њени узроци, синдроми и генератори повезани су са противречностима између актера нових производних снага, тј. друштвеног карактера, начина производње и приватно-својинског монополног присвајања вишка вредности у савременој епохи. Управо данас, у глобалном светском систему, како његовом центру, тако и у земљама светске полупериферије и периферије, влада финансијска буржоазија, као паразитска структура, у савезништву са номенклатурном буржоазијом, војним комплексом и медијократијом. Ове последње три групе у служби су конзервације, очувања и симболичке легитимизације капиталистичког поретка, тј. репродукције економске моћи снага мегакапитала и његових геополитичких интереса у савременом свету.

Табела 1.

О распореду економске моћи: богата мањина и већина сиромашних

<i>Светска популација</i>	<i>Светско богатство</i>
Најбогатијих 20%	82, 7%
Други 20%	11,7%
Трећи 20%	2,3%
Четврти 20%	1,9%
Најсиромашнији	1,4%

² О томе сам својевремено писао у чланцима: „Криза глобализације и глобализације кризе“ (2009) и „Неоконзервативни протекционистички одговор Трампа на актуелну кризу и његова судбина“ (2017). Видети и моје прилоге објављене у зборницима Центра за економска истраживања Института друштвених наука у Београду.

Извор: Held&McGrew, 2002: 82.

Како показују савремена истраживања у последњих 40 година, са инаугурисањем неолибералне стратегије развоја у свету, енормно су порасле класне и регионалне социо-економске неједнакости. У својим студијама „Економске неједнакости“ (1997) и „Капитал у 21. веку“ (2013) француски економистра Тома Пикети показује, на основу упоредно историјско-економске анализе, како је остваривана динамика раста неједнакости у 20. веку и на почетку 21. века.

Табела 2.
Удео становништва у расподели/уживању светског богатства

	Процент људи који држе богатство	% проценат богатства
Најбогатији	1%	48,20%
Мање богати	20%	46,30%
Остали	79%	5,50%

Извор: НИН, 12. 2. 2013: 14 (према прорачунима Т. Пикетија).

До сличних закључака дошао је и наш економиста Бранко Милановић у студији „Глобална неједнакост – нови приступ у доба глобализације“ (2016), који закључује да „садашње стање где осам појединаца располаже истим богатством као 3,6 милијарди људи – неодрживо је!“. Указујући на утицај асиметричне глобализације на светску поларизацију у регионалном развоју „север-југ“, Милановић истиче да од овакве „глобализације сиромаштва“ има користи само „глобални један проценат на врху (а то су делови мегакапитала и глобалних плутократа)“.

Актуелна криза неолибералног модела развоја и бројне противречности савременог капитализма актуелизују потребу изучавања Маркових дела, посебно његовог метода истраживања ради разумевања динамике савременог капитализма и њених исходишта.

КОНТРОВЕРЗЕ О ПРИРОДИ И ДОМЕТИМА МАРКСОВЕ МИСЛИ

Од самог настанка средином 19. века па до данас, Марксово дело пратиле су бројне контроверзе: у распону од идолатрије и догматизације, до ревизије и отвореног оспоравања. Притом, треба разликовати расправе и критике унутар марксистичке оријентације и научног дискурса од антикомунистичких памфлета са циљем стигматизације. И док су се филозофске и научне критике Маркса држале принципа дијалогске и методолошке нарави, дотле су политичке дифамације биле вођене ваннаучним разлозима, у којима је принцип аргумента замењен идеолошким обрачуном и дисквалификацијом аутора. Историја марксизма, али и идејних борби у 19. и 20. веку, обилато пружа примере за све ове тенденције и исходе.

И док би догматици обоготворили Маркса, представљајући га

пророком и месијом пролетерског и комунистичког покрета, ревизионисти су најчешће Марксово комплексно дело редуковано тумачили, извлачећи неку од његових идеја и принципа и софистички је интерпретирајући, искривљавајући њену суштину. Могло би се рећи да је комплексно Марксово дело наишло на двоструки неспоразум како од пријатеља тако и противника, како унутар покрета тако и ван њега. Тек је један мали број тзв. стваралачких марксиста и неомарксиста, својом критиком и својим делом, дао допринос даљем развоју аутентичне Марксове парадигме.

Подсећамо да је Марксово дело настало у ери настајућег индустријског капитализма и нараслих противречности грађанског друштва и класних борби средином 19. столећа. Маркс је, као филозоф и научник, истраживао законитости настанка и противречности капитализма. Следећи дијалектичку методу и логику новог борбеног материјализма, подвргао је све области друштвеног живота глобалног система капитализма радикалној критици свега постојећег са становишта хоризонта могућег револуционарног преображаја, у ново бескласно друштво. На удару његове критике нашли су се дотадашњи социјал-утопистички нацрти (хришћанског, конзервативног и малограђанског социјализма, али и егалитарног потрошачког комунизма), као и стратегије борбе (анархиста, популиста, анархосиндикалиста и социјалдемократских реформиста).

Као сјајан полемички дух, Маркс је написао бриљантне публицистичке критике на различите друштвене теме. Иако по вокацији филозоф, отпочео је каријеру као новинар у „Рајнским новинама“, да би завршио као научник-писац генијалне студије „Капитал“. Сваку од својих студија писао је са поднасловом критика: од критике религије, преко идеологије, државног права, до критике политичке економије. Своју славу и генијалност, према оцени Пјотра Штомпке, Маркс дугује „Капиталу“, а не „Манифесту Комунистичке партије“. Ово генијално дело Маркс је писао након двадесетогодишњих истраживања. У себи садржу пуну тајну Марксове дијалектичко-историјско-материјалистичке методе анализе. У њему су апликовани и демонстрирани принципи дијалектичке методе (јединства индукције и дедукције, анализе и синтезе, емпирије и теорије, аналитичке апстракције и начела тоталитета); компаративно-историјске методе, структурне и класне анализе. У овом делу Маркс је теоријски следио идеју материјализма у научној анализи и интерпретацији, користећи се следећим концептима: начин производње, вишак рада, односи рада и капитала, фетишизам робе и новца, експлоатација и класна борба итд. У „Капиталу“ је дата историјска, структурна и динамичка анализа настанка и функционисања капитализма, али и његова историјска перспектива.

Маркс је историјски развој друштва истраживао у контексту револуције рада, дијалектике производних снага и односа производње, општег закона поделе и интеграције рада и деловања закона класне борбе. Тај приступ примењен је, такође, и у истраживању капитализма као глобалног социјалног система и друштвено-економске формације. Могућност и перспективе превладавања овог система Маркс није во-

лунтаристички постулирао, нити га је изводио из пуког технолошког детерминизма, већ на основу деловања објективних и субјективних фактора кроз историју. У овом контексту нужност превладавања капитализма повезао је са револуционарном улогом пролетаријата као актера нових производних снага и развоја науке, као интегралног дела савремених производних снага, на путу од царства нужности ка царству слободе. Комунизам је, за Маркса, био револуционарни покрет, који ће омогућити да се оствари искорак од класне ка бескласној цивилизацији, тј. асоцијацији слободних произвођача у којој ће „слобода сваког појединца бити услов слободе за све“-

Овакав пројекат будућег развоја друштва Маркс није есхатолошки социјал-утопистички постулирао као идеал, већ као резултат историјског развоја начина производње и могућег разрешења противуречности између друштвеног карактера производње и приватног монополског присвајања. У вези с тим Маркс пише: „Комунизам не одузима никоме моћ да присваја себи друштвене производе, он само одузима моћ да се тим присвајањем подјарми туђу рад“. Стога, таква се заједница може остварити само укидањем класног друштва, тј. монопола власничке класе над средствима за производњу. И то на високом ступњу технолошког развоја и друштвеног прогреса, када ће висока продуктивност рада, скраћење радног дана, нове технологије и обиље материјалних добара, омогућити награђивање на принципу „свако према својим способностима и свакоме према потребама!“. Наравно, историјски пут до овог комунистичког друштва захтеваће напоре и борбу бројних генерација, низ еволутивних и револуционарних промена. Без прометејске улоге нових генерација нема освајања комунистичког хоризонта. Он може бити само њихово стваралачко дело у превођењу историје човечанства са политичког на социјални план кретања и развоја, на јединству процеса реформе и револуције, класне и оштељудске еманципације.

Марксова визија будућег друштва нема никакве везе са тоталитарним системом, нити са једнопартијским социјализмом и свемогућом улогом државе у друштвеном развоју. Марксова визија је либертијанска. У њој су повезани идеја слободе и једнакости, основне вредности либерализма и социјализма, на чијој синтези и револуционарној пракси је могуће заснивање комунизма као „подруштвљеног човечанства“ (Маркс), заједнице слободних људи, њихово истинско братство. Настанак таквог друштва Маркс је сматрао могућим онда када се буду оствариле битне претпоставке – висок развој производних снага, скраћење радног дана, кибернетски начин производње и укидање класа.

Маркс је сматрао да ће до победе ове идеје и покрета доћи најпре у најразвијенијим земљама. Нажалост, у пракси радикализација друштвене кризе у 20. веку довела је до политичких социјалистичких револуција у најнеразвијенијим земљама. Стога је неспорно да је та околност утицала на модел социјализма који се остваривао у пракси у форми једнопартијских система, у којима се диктатура пролетаријата изродила у диктатуру партијске номенклатуре над пролетаријатом.

Иако су индустријализација и социјална држава, који су се остваривали у овим друштвима, довели до привредног развоја, социјалне мобилности и одређеног нивоа еманципације најширих слојева друштва, монопартијски социјализам и административно управљање привредом и друштвом представљали су унутрашњу границу у друштвеном развоју, која је блокирала иницијативу радничке класе и испољавање економских законитости. На том сукобу номенклатурне политократије и иницијативе актера производних снага, израсле су бројне противречности и сукоби, који су уз спољне геостратешке притиске довели до имплозије ових друштава 1989. године.

Југословенски и светски стваралачки марксисти окупљени око часописа *Праксис* и *Корчуланске школе* 70-их и 80-их година 20. века, дали су несумњиво велики допринос рехабилитацији хуманистичких димензија марксизма. Скинуте су стигме о Марксу да је био вулгарни материјалиста и заговорник тоталитарног концепта друштвеног развоја. Указали су, такоше, на јединство Марксових раних радова и тзв. зреле фазе, на значај његове теорије отуђења и ослобођења, на улогу и идеје покрета самоуправљања, као облика самоодређења и аутоеманципације произвођача и грађана.

Средином 80-их година 20. века у Европи и свету водила се расправа о кризи марксизма и еврокомунизма. У Француској скоро у исто време филозоф Анри Лефевр објављује студију „Мисао постала светом“, у којој пише о Марксовој радикалној утопији усправног хода која све више осваја свет, док М. Пулет објављује књигу „Маркс је мртав“, указујући на преживелост његових идеја. У том периоду у нас се преводи Поперова студија „Отворено друштво и његови непријатељи“, у коме овај аутор Маркса сврстава у тоталитарне мислиоце, иако у његовим аутентичним радовима не постоје аргументи за такву тврдњу.

Имплозија социјализма представљала је урушавање модела државног једнопартијског социјализма, али не и идеје социјализма и покрета у борби за социјалистичку алтернативу друштвеног развоја.

ОБНОВА МАРКСОВИХ ИДЕЈА И ПЕРСПЕКТИВЕ БОРБЕ ЗА СОЦИЈАЛИЗАМ

Велике идеје се попут феникса обнављају онда кад им дође време: када сазреју унутрашње структурне потребе и субјекти артикулације о нужности друштвених промена. У оваквом контексту треба подсетити на мисао Виктоар Игоа: „нема ничег јачег од идеје чије је време наступило“.

Но, за реактуелизацију једне идеје, како је истицао Маркс, није неопходно да само мисао стреми одређеној промени, већ јој и сама стварност мора тежити. У вези с тим данас треба истаћи да је реактуелизација Марксове парадигме условљена, с једне стране, научно-технолошком и информатичком револуцијом, тј. трећим и четвртим развојним таласом, који је представљао основу процеса глобализације. С друге, рестаурацијом капитализма као процеса у земљама у

транзицији, у зонама светске полупериферије и периферије, у којима нарастају класне неједнакости и обнавља се социјално питање, радикализују се класне и друштвене борбе.

Иако је Маркс, као протагониста новог борбеног материјализма, био онтолошки оптимиста, као дијалектичар није потцењивао улогу бројних других фактора у друштвеном преображају, а посебно науке, класне борбе и револуционарних покрета. Он је у исто време био и хуманиста, јер је истицао активну улогу човека у друштвеним борбама за социјалну правду, хуманизацију друштва, класну и општељудску еманципацију.

Без обзира на актуелну констелацију политичких снага у свету и доминацију неолибералне вулгате у друштвеним наукама, Маркс-ова мисао ће се обнављати снагом унутрашњих структурних потреба у глобалном светском систему. Наравно, различитим интензитетом у зонама светског центра, полупериферије и периферије. Полазећи од тезе да је Маркс, као полихистор и паннаучник, не само мислилац технике, техничког напретка, већ и људске слободе и борбе за социјалну правду, различити делови покрета за ослобођење савременог човечанства од најамног ропства и неправди налазиће у његовом делу инспирацију за нов „јуриш на небо“, како би скинули окове класног ропства и социјалног понижења, у борби за људско достојанство и усправан ход. Његово дело изнова ће бити актуелно на свим странама света, јер ће у додиру са новим актерима друштвених промена мотивисати и мобилисати нове генерације у борби за аутоеманципацију и стварање сопствене историје. Јер, оно враћа наду човеку у његове стваралачке снаге, у прометејско право на побуну као основно природно право човека: да мења и уређује свој живот по својој мери, оспоравајући све врсте трансцедентних, отуђујућих ауторитета у лику митова, богова и вођа.

У својој студији *За и против Маркса* (2012) Едгар Морен анализира аргументе различитих струја „за“ и „против“ Маркса, указујући на супериорност његове мисли и њену реактуелизацију у савремениости. Најпре, истиче ревизионистичке фалсификате и злоупотребе Марксових идеја у 19. и 20. веку, подвлачећи да у његовом делу постоје рационалне и непролазне основе за заснивање једне нове филозофске антропологије, аксиологије и етике, социологије, политичке економије и теорије одрживог развоја и хуманог поретка, планетарне биоетике, мондијализације и културе мира.

Марксово дело због свог научног, трансфилозофског и хуманистичког карактера, неће бити само инспирација новим друштвеним покретима у борби за хуманизацију друштва и еманципацију човека, већ и новим генерацијама научника за даља истраживања развојних проблема друштва и човечанства.

Марксово дело и његова револуционарна мисија не представљају нову библију и затворену књигу, већ отворену радикалну утопију о стварању историје самоделатном улогом људи, класа и покрета, као актера и могућности превладавања класног друштва. Као дијалектичар, Маркс је избегавао крајности, служећи се методама критичких,

емпиријских и компаративно-историјских истраживања, али и теоријском проблематизацијом и синтезама, које су садржавале парадигматске научне новуме о историји, друштву и човеку.

Избегавши замкама догматизма, Марксово дело је остало отворено за даљу доградњу. У том контексту историја марксизма показује да поред догматизма и ревизије, постоји и стваралачка линија у његовој интерпретацији и развоју. Подсетимо на неке ауторе и теоријске струје у стваралачком развоју марксизма у 20. и 21. веку као што су: критичка теорија друштва и рехабилитација Марксове теорије отуђења; Грамшијева филозофија праксе, културне хегемоније и западног пута у социјализам; персоналистички, хуманистички егзистенцијализам Сартра; Маркузеове тезе о култури, новој левици и проширењу субјекта револуције у 20. веку; Шафове студије о људској јединки у марксизму и перспективама савременог социјализма; Моренова теорија антрополошког панхуманизма и мондијализације са људским ликом; Хелерова интерпретације Марксове филозофије левог радикализма и значаја нових људских потреба као развојног агесна друштвених промена; Волерстинова теорија светског система и глобалне транзиције; Кастелова парадигма информационог развоја и умреженог друштва; Бекова теорија ризичног друштва и одрживог развоја; Тони Негријева теорија о плуралном мноштву и цивилном друштву као актеру; А. Бадијева теорија субјекта револуције.

Нове генерације истраживача у разним областима истраживања освајајући разне истине, научне новуме и градећи нове мостове и синтезе у интелектуалној заједници човечанства, оствариће сусрет не само са делом Тесле, Ајнштајна, Пјера и Марије Кири, Вотсона и Крика, већ и Карла Маркса.

Најзад, време је да се скину антикомунистичке стигме конзервативаца и савремене деснице који су прерано објавили смрт Марксу, социјализму и комунизму и рехабилитују бројни појмови и методе из његове истраживачке радионице. Да се изнова преиспитају дometи и вредности дела изворног Маркса и потражи одговор на питање: који делови његове парадигме и методе истраживања имају универзални, трајни, непролазни карактер у интелектуалној ризници човечанства.

У овом контексту, извесно је да ће нови истраживачи одвојити идеолошке мистификације о Марковом делу и личности, од његове стварне природе и вредности. Подсетимо: Маркс је за себе тврдио да није пророк нити вођа новог покрета, већ само непристрасни истраживач истине и радикални критичар капитализма, као поствареног друштва, у коме мртви рад подјармено живи, прогласивши мит о профиту изнад људи свемоћним принципом развоја и владавине над човеком и друштвом. Читав свој живот Маркс је подредио *демистификацији* капиталистичког начина производње и истраживању динамике и перспективе његовог развоја, могућностима преображаја у бескласну заједницу.

Историја није завршена. Изнова се ствара и интерпретира. Њени ствараоци, као и социјални актери и интерпертатори се мењају. Она није затворен круг, већ спирала и хоризонт отворених могућности. На

новим генерацијама је да је својим стваралаштвом мењају, дограђују, преображавајући себе и свет око себе.

На истраживачима је да, руковођени истином и критиком свега постојећег, отварају нове могућности развоја и аутоеманципације, како би свет био хуманије и праведније место за достојанствен живот сваког појединца и свих народа. На том послу и нова генерација социолога имала би шта да научи од Маркса; следећи поруке легендарног Рајта Милса из његове студије „Марксисти“: „нико тко се не ухвати у коштац са идејама марксизма не може бити добар социолог; али нити то може бити онај тко верује да је марксизам задња реч... Основни задатак социолога је превладати лажну свест о свом времену и стварати нову истинску свест, што је предуслов да би се постигао одговарајући ангажман интелектуалаца у трансформацији друштва“ (Mills, 1992: 36).

Једна теорија наставља да живи све док одговара на потребе и изазове времена. То важи и за Марксову парадигму. Упркос антикомунистичком оспоравању и неолибералном фаталистичком дискурсу о безалтернативности капитализма, верујем да је комунизам за сада само одложена будућност човечанства; те да ће изворни принципи Марксове теорије живети све док не обиђу читав свет и у пракси човечанства постану делотворна сила хуманизације друштва и еманципације човека. У свету ће се појавити не само нови творци неомарксистичке мисли, већ и нови друштвени покрети, као актери еманципације и развоја, који ће успоставити креативну везу са изворним Марксовом мишљу, као и новим протагонистима прометејске борбе за посткапиталистичку алтернативу; у распону од заједнице интелектуалног пролетаријата, неофеминизма, антиратних, мировних и еколошких покрета, до покрета за аутономију, партиципативну демократију и самоуправљање, до нове теологије ослобођења.

Илузија је садашњих малограђана и светске капиталистичке олигархије (у распону од жутих, сивих до црвених тајкуна и барона) да ће капитализам трајати одавде до вечности. Упркос садашњим процесима рестаурације капитализма у земљама светске периферије, са извесношћу се може тврдити да ће до пробоја снага антикапиталистичког оспоравања и алтернативе, најпре доћи у најразвијенијим земљама капитализма.

Подсећамо да је Маркс упозоравао да је *социјална пролетерска револуција* епохална мегапојава, планетарни процес, те да се битно разликује од свих претходних револуција у историји, јер омогућује радикални искорак од класне у бескласну цивилизацију. Као таква, упоредо је праћена низом антиреволуција и пучева, као израз снага отпора, социјалне регресије и рестаурације; али у крајњој инстанци, она мора победити, јер изражава интересе актера нових производних снага и нових људских потреба, социјалног прогреса, класне и општељудске еманципације. Таква револуција није акт насиља, већ израз радости стварања, остварења нових људских и друштвених пот-

реба, празник слободе, ослобађања човека и човечанства. Њу ће на крилима своје стваралачке моћи, носити нове генерације, чије време наступа.

Уместо ламентације о судбини социјализма и прогнаном марксизму, треба се сетити песникових стихова: „Будућност је ту, само је треба препознати и издвојити!“ (Бранко Миљковић). Или, како би Ален Бадију додао: „Марксизам не треба бранити, њега треба стварати!“ (Бадију, 2012). То, пак, захтева да треба изнова открити друштво и његове актере у савремености и борити се на страни света рада, оних који творе будућност која је почела, али која за сада још увек није праведно распоређена, како то вели Вилијем Гибсон.

Творење марксизма није никакав партијски или академски задатак, већ израз нових структурних и културних потреба савременог друштва и човечанства на путу њиховог развоја, демократског разрешавања друштвених противуречности и освајања нових путева демократије, слободе и напретка.

ЛИТЕРАТУРА

- Атали, Жак. *Криза, а после?* Београд: Хедоне, 2010.
- Бадију, Ален. *Теорија субјекта*. Нови Сад: Центар за концептуалну политику, 2015.
- Видаковић, Зоран. *Маркс и савремени свет*. Љубљана: „Партизанска књига“, 1981.
- Зборник *Социјализам на прагу 21. века*. „Комунист“, 1985.
- Катунарић, Вјеран. *Светски антибарбарус. О узорицима пропасти прошлог и надолазећег капитализма*. Загреб, 2013.
- Mills, Wright. *The Marxists*. New York: Dell Publishing, Co., 1992
- Митровић, Љубиша. *Ослобађање прометеја (левица и посткапиталистичка алтернатива)*. Нови Сад: „Прометеј“, 2015.
- Morin, Edgar. *Pour et contre Marx*. Paris: Chaups actuel, 2012.
- Петровић, Гајо. *Филозофија и марксизам*. Загреб: „Младост“, 1969.
- Пикети, Тома. *„Капитал у 21. веку“*. Нови Сад: Академска књига, 2015.
- Хелер, Агнеш. *Филозофија левог радикализма*. Београд: „Младост“, 1985.
- Шаф, Адам. *Перспективе савременог социјализма*. Београд: „Комунист“, 1989.

MARX'S THOUGHT – BETWEEN STIGMATIZATION AND GAINING NEW CURRENCY (MARGINALIA)

The author problematizes the effect of the crisis on Marx's thought becoming topical again in the present time. The paper first emphasizes different forms of reductionism, fabrication and abuse of Marx's theory, followed by an insight into the authentic value of Marx's theory and methods in the study of society, history and man.

The focus of the paper is on the research into how the current crisis leads to the revival of Marx's thought, and what its significance for contemporary science and social practice is.

Key words: Marx, authentic principles of Marxism, revision, crisis and new currency of Marx's thought.